

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Uluslararası Dil, Edebiyat, Kültür, Tarih, Sanat ve Eğitim Araştırmaları Dergisi

The Journal of International Language, Literature, Culture, History, Art and Education Research

Sayı/Issue 15 (Nisan/April 2024), s. 1246-1260.

Geliş Tarihi-Received: 15.01.2024

Kabul Tarihi-Accepted: 08.03.2024

Araştırma Makalesi-Research Article

ISSN: 2687-5675

DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1420427

Gölcük-Saraylı'ya Ait Bir Grup İşleme Örneği Üzerine*

Work on the Group of Embroidery Samples belong to Gölcük-Saraylı

Mine CAN**

Öz

Kocaeli ili Gölcük ilçesi Saraylı köyündeki geleneksel Türk işleme örneklerinin teknik ve estetik özelliklerinin incelendiği bu çalışma saha taramasına dayalı betimsel bir araştırmadır. Çalışmanın örneklem grubuna 10 adet çevre ve 7 adet peşkir olmak üzere toplam 17 adet işlemeli ürün alınmıştır. Araştırma kapsamında incelenen çevre ve peşkirler; malzeme, renk, motif ve kompozisyon özellikleri bakımından var oldukları haliyle incelenmiş, elde edilen bulgular bilgi formlarına kaydedilmiş ve ürünlerin fotoğrafları çekilmiştir. İncelenen ürünlerin zemininde hammaddesi pamuk ve keten olan yöresel el dokumaları kullanılmıştır. Ürünlerin işlemlerinde yoğun olarak pamuklu iplik ve daha az oranlarda ise ipek iplik kullanıldığı tespit edilmiştir. İşleme tekniklerinin incelenmesi sonucunda çevrelerde yoğun olarak sarma iğnesi, peşkirlerde ise kanaviçe tekniğinin kullanıldığı belirlenmiştir. Motiflerin natüralist bir üslupla ve polikrom olarak renklendirildiği görülmüştür. Peşkir örneklerinde kullanılan zengin bitkisel kaynaklı motiflerin birbirine bağlantılı sıralamalarla oluşturulmuş kompozisyonlar şeklinde uygulandığı tespit edilmiştir. Çevrelerin tamamında, ürünün köşelerine yerleştirilen tek motiflerin bir merkeze yönlendirilmiş kompozisyon tarzında işlendiği anlaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Çevre, el sanatları, işleme, maddi kültür, peşkir.

Abstract

This study, which examines the technical and aesthetic characteristics of traditional Turkish embroidery samples of Saraylı village of Gölcük district of Kocaeli province, is a descriptive research based on field survey. A total of 17 embroidered traditional textile products, 10 of which are napkin and 7 of which are towel, were included in the sample group of the study. The napkin and towel examined within the scope of the research were examined as they existed in terms of material, colour, motif and composition features, the information obtained was recorded in information forms and photographs of the products were taken. The products analysed within the scope of the research are based on local hand weavings, the raw materials of which are cotton and linen. It was determined that cotton yarn was used intensively in the embroidery of the products and silk yarn was used to a lesser extent. As a result of the examination of the embroidery techniques, it was determined that the winding needle technique was used extensively in the napkins and the cross-stitch technique was used in the towels. It was observed that the motifs were coloured in a naturalistic style and

* Bu çalışma 21-24 Kasım 2023 tarihleri arasında Afyon/Sandıklı'da düzenlenen 8. Uluslararası Türk Kültür ve Sanatlarını Tanıtma Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi Değirmendere Ali Özbay Meslek Yüksek Okulu, Kocaeli/Türkiye, e-posta: mine.can@kocaeli.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6563-7174.

polychrome. It was determined that the rich floral motifs used in the towel samples were applied in the form of compositions arranged in interconnected sequences. In all of the napkins, single motifs placed in the corners of the product were found to be processed in a composition style directed to a centre.

Keywords: Handicrafts, embroidery, material culture, napkin, towel.

Giriş

Tarihe geçmişi oldukça eskilere dayanan Saraylı köyü, Kocaeli'nin Gölcük ilçesine bağlıdır. Bölgenin ilk fethiyle, 1326 yılında kurulan köylerden biri olan Saraylı'da Roma döneminden kalma oldukça fazla tarihi kalıntı bulunmaktadır (Galitekin, 2005, s. 269). Köy merkezinde yer alan ve ahşap oyma kapısı ile dikkat çeken caminin yapımı 18. yüzyıl sonlarına tarihlendirilmiştir. Saraylı köyü, günümüzde 19. yüzyılda inşa edilmiş ahşap evlerin oluşturduğu tarihi görüntüsüyle tipik bir Osmanlı kasabasını andırmaktadır. Yerleşimi oldukça eski olan köy yerleşkesi ve mezarlığı, bugün kentsel sit alanı içerisindedir.

Saraylı köyünde geçmişten günümüze ulaşmayı başarmış işlemeli el sanatı örneklerini tespit etmek ve belgelemek amacıyla bir alan araştırması yapma gereği duyulmuştur. Günümüzde, işleme sanatı gibi incelik ve sabır gerektiren el sanatlarına karşı genç neslin ilgisi artık giderek azalmaktadır. Bu nedenle değeri bilinmeyen, yok olup gitmekle karşı karşıya kalan maddi kültür ürünlerinin araştırılmasına ve belgelenmesine yönelik çalışmalar giderek önem arz etmektedir.

Uygulama bakımından oldukça titizlik gerektiren işleme, geleneksel Türk el sanatları arasında en fazla emek, zaman ve sabır isteyen dallardan birisi olarak kabul edilmektedir. Yaklaşık 4500 yıllık bir geçmişe sahip olduğu bilinen Türk işleme sanatı, Orta Asya kültürü, İslam medeniyeti ve eski Anadolu uygarlıklarından etkisiyle şekillenmiş ve Doğu-Batı kültürlerinin etkileşmesiyle çeşitli boyutlar kazanmıştır (Barışta, 1995, s. 3). Türklerin Anadolu'ya gelmesi ile başlayan süreçte ise yeni bir kişilik kazanan Anadolu ve çevresi işlemeciliği; Selçuklu dönemi, Anadolu Beylikler dönemi ve Osmanlı İmparatorluğu dönemlerinde gelişmiş ve günümüze kadar geçen süreçte endüstriyel gelişmelere bağlı olarak yeni bir kişilik kazanmıştır (Barışta, 1984, s. 1).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde işleme sanatı daima destek görmüş ve bir saray sanatı olarak zirve noktasına kadar ulaşmıştır. İşlemenin bir bakıma merkezi görevini üstlenmiş olan ve *Ehl-i Hıref* adıyla bilinen saray atölyelerinde, devrin zevk ve moda anlayışına göre padişah ve tüm saray erkânı için sonsuz güzellikte işlemler üretilmiştir. Saray atölyelerindeki sanatçı ve zanaatkarların üretim ihtiyacını karşılayamadığı ya da üretim kapasitesinin yetersiz kaldığı durumlarda, saray dışındaki çarşı atölyelerine ve evlere siparişler verilmiştir. Çarşı kesiminde yer alan usta zanaatkarlar, saraydan gelen siparişler doğrultusunda çalışmıştır. Ayrıca aşına kadınlar olarak bilinen, işleme konusunda deneyimli kadınlar, evlere giderek başka kadınlara nakış işlemeyi öğretmiştir. Böylece işleme sanatı halk kesimine yayılmış, boş zamanları değerlendirmenin ve ekonomik fayda sağlamanın yanı sıra hemen hemen her evde uygulanır hale gelmiş ve kuşaktan kuşağa aktarılmıştır (Barışta, 1995, s. 17-19). Bu süreçte saraya ait motif ve işleme tekniklerini daima kendisine örnek halk kesiminde işleme çok sevilmiş ve bölgeden bölgeye değişik özellikler göstererek yayılmıştır. Ayrıca, çeyiz geleneğinin var olması ve toplumumuzda her daim canlı tutulması, işleme sanatının günümüze kadar ulaşmasını sağlamıştır.

Günümüze ulaşmayı başaran ve hatıra olarak saklanan maddi kültür ürünlerini tespit etmek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmanın örneğini, Kocaeli ili Gölcük ilçesine bağlı Saraylı köyünde bulunan; 10 adet çevre ve 7 adet peşkir örneği olmak üzere

toplam 17 adet el işlemeli ürün oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında Saraylı köyüne ait özgün niteliklere sahip geleneksel Türk işleme örneklerinin teknik ve estetik özellikleri incelenmiştir. Çalışma, saha taramasına dayalı betimsel bir araştırmadır. Araştırmanın kapsamında incelenen ürünlerin tamamı 20. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmiştir. Ürünler var olduğu halleri ile incelenmiş olup, araştırmada veri toplama aracı olarak bilgi formu kullanılmıştır. Ürünlerde kullanılan malzeme, renk, motif ve kompozisyon özellikleri incelenmiş, bilgi formlarına kaydedilmiş ve ürünlerin fotoğrafları çekilmiştir. Elde edilen veriler uygun görülen başlıklar altında tablolaştırılmış ve yorumlanmıştır. Ayrıca çalışma kapsamında araştırmayı desteklemesi bakımından Türk el sanatları ve işleme sanatı ile ilgili literatürden elde edilen bilgilere yer verilmiştir.

Fotoğraf 1. Pesent ve Sarma Teknikleri ile İpek İplik ve Metal Tel Kullanılarak İşlenmiş Peşkir Örneği.

1. Saraylı Köyüne Ait İşleme Örneklerinin Teknik Özellikleri

1.1. Ürünlerde Kullanılan Gereç Özellikleri ve Kullanım Alanları

Tablo 1. Ürünlerde Kullanılan Gereçlerin Dağılımı

Ürünlerde Kullanılan Gereçler	İşleme		Dokuma	
	n	%	n	%
Pamuk kökenli iplik	15	88,23	-	-
İpek kökenli iplik	1	5,88	-	-
İpek iplik+metal iplik	1	5,88	-	-
Pamuklu dokuma	-	-	10	58,82
Keten dokuma	-	-	7	41,18
Toplam	17	100	17	100

Araştırma kapsamında incelenen ürünlerin yapımında kullanılan gereç özellikleri incelenmiş ve tablo 1’de sunulmuştur. Ürünlerin işlenmesinde yoğun olarak (%88,23) pamuk kökenli ipliklerin tercih edildiği anlaşılmıştır. İncelenen iki peşkirin işlenmesinde ipek iplik kullanılmıştır. Bir peşkir örneğinde ise ipek ipliklerle birlikte metal iplik kullanımına rastlanmıştır (Fotoğraf 1).

İncelenen çevrelerin tamamının (%58,82) pamuklu dokumalardan hazırlandığı tespit edilmiştir (Fotoğraf 2). Koçu (1969, s. 71-72) çevre kelimesinin eski metinlerde, “kenarları kıvrılmış oya ile veya işleme nakışlarla süslenmiş, mendil” karşılığı kullanılan bir kelime olduğunu belirtmektedir. Aynı kaynakta çevrelerin üzerindeki işlemlerin güzelliğinden ve oyalarının kıymetinden bahsedilerek Osmanlı döneminde kadınlar için önemli bir iş kolu oluşturduğundan söz edilmiştir. Barışta, (1999, s. 203) çevreyi, “dört kenarı bordür biçiminde suyla ya da dört köşesi motiflerle belirlenmiş keten, pamuklu dokumalar üzerine işlemlerle bezenmiş, 60 x 60 cm. civarında boyutları olan bir tür örtü” şeklinde tanımlamaktadır. Çevreler eskiden mendil (Koçu, 1969, s. 71-72), başa örtmek,

hediye verilmek, Kur'an-Kerim veya bir kitabı sarmak gibi çeşitli amaçlarla da kullanılmıştır (Barışta, 1999, s. 203).

Fotoğraf 2. Saraylı Köyüne Ait Sarma Tekniği ile İşlenmiş Bir Çevre Örneği.

Araştırma yöresinde incelenen çevrelerin tamamı 20. yüzyılın ilk yarısında üretilmiştir. Çeyiz amacıyla hazırlanmış olan çevreler günümüzde hatıra olarak saklanmaktadır. Yöreyle ait eski düğünlerde çevrelerin damada ve damadın yakını olan diğer erkeklere hediye olarak verildiği öğrenilmiştir. Kare formlu ve dört köşesi işlemelerle süslü çevreler, üçgen şeklinde katlanarak erkekler tarafından boyna takılmaktadır. Ancak günümüzde gelenek ve göreneklerin değişmesi nedeniyle bu kültürün artık tamamen unutulduğu, dolayısıyla çevrelerin üretiminin de yörede son bulunduğu edinilen diğer bilgiler arasındadır.

Fotoğraf 3. İnce Keten İpliğinden Dokunmuş Yöresel Dokuma Üzerine Kanaviçe Tekniği ile İşlenmiş Peşkir Örneği.

Araştırma yöresinde incelenen diğer işlemeli ürün grubunu ise peşkirler oluşturmaktadır. İncelemeye alınan peşkirlerin tamamı (%41,18) keten liflerinden dokunmuş, dar enli, ince özellikte yerel dokumalardan hazırlanmıştır. Kocaeli'nin diğer bir İlçesi olan Kandıra, araştırma yöresine oldukça yakın olup Kandıra bezi adıyla adı verilen yöresel dokumalarıyla ünlüdür. Kandıra bezi, 9 Ocak 2018 tarihinde coğrafi işaret alan¹ (Url-1) ince keten ipliklerle dokunmakta ve üzerine işlemeler yapılmaktadır (Develioğlu, 2008, 100-101; Akpınarlı ve Çoban, 2021, s. 293). İncelenen peşkirlerde kullanılmış olan ince keten dokumalarının tamamının yöreye ait olduğu belirtilmiştir (Fotoğraf 3). Ancak el dokumaları ayrı bir inceleme konusu olduğundan dokuma özelliklerinin farklı bir çalışmada ele alınması daha doğru olur.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde peşkirin, Farsça kökenli bir kelime olan pîşgîr sözcüğünden dilimize geçtiği² belirtilmektedir (Url-2). Gönül (1974, s. 60) peşkiri, "boyu genellikle 70-100 cm., eni ise 40-50 cm. arasında değişen, karşılıklı iki kısa kenarı işlemeli, açık renkli, ince ve sık dokunmuş pamuk veya ketenden kumaştan hazırlanan bir eşya" olarak tanımlamıştır.

¹ <https://ci.turkpatent.gov.tr/cografi-isaretler/detay/38474> (Url-1: [Erişim Tarihi: 02.05.2024]).

² Farsça kökenli pîşgîr sözcüğünde geçen, pîş-ön ve gîr-tutulan anlamlarıdır. Bu iki kelimenin birleşmesiyle oluşan peşkir, öne tutulan demektir (Url-2: Güncel Türkçe Sözlük, TDK, <http://www.tdk.gov.tr>, [Erişim Tarihi: 01.12.2023]).

Peşkirler eskiden, el yıkandıktan ya da abdest aldıktan sonra el ve yüzü kurulamak için kullanıldığı gibi, yer sofrasına oturulduğunda toplu veya tek tek peçete olarak da kullanılmıştır. Özellikle Osmanlı döneminde, düğünlere davet amacı ile peşkirler gönderilmiş veya düğünlerde hediye olarak verilmiştir. Geleneksel sünnet yatakları ile gelin ve loğusa yataklarının süslenmesinde, yemek ve kahve ikramlarının vazgeçilmez parçaları olarak kullanıldıklarına dair bilgiler mevcuttur (Köklü, 2008, s. 298). Peşkirlerin eskiden yöre çeyizlerinde mutlaka bulunduğu ve en çok sünnet yatağı süslemelerinde kullanıldığı edinilen bilgiler arasındadır.

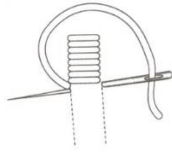
1.2. Ürünlerde Kullanılan İşleme ve Kenar Temizleme Teknikleri

Tablo 2. Ürünlerde Kullanılan Tekniklerin Dağılımı

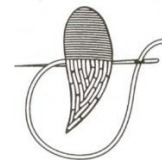
Kullanılan teknikler	İşleme		Kenar temizleme	
	n	%	n	%
Sarma	11	64,70	-	-
Kanaviçe	5	29,41	-	-
Düz hesap iğnesi	1	5,88	-	-
Verev hesap iğnesi	1	5,88	-	-
Düz pesent	1	5,88	-	-
Baskı dikişi ile	-	-	14	82,35
Saçak bırakarak	-	-	2	11,76
İğne oyası	-	-	1	5,88

Araştırma kapsamında incelenen ürünlerde kullanılan işleme ve kenar temizleme teknikleri incelenmiş ve tablo 2’de sunulmuştur. İncelenen işlemeli ürünlerin %64,70’inde sarma tekniğinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Sarma, Türk işlemleri arasında sıklıkla karşılaşılan iğne teknikleri arasındadır. Beyaz veya renkli iplikle ya da sim, sırma veya klaptan gibi metal ipliklerle yapılmış uygulamalarına rastlanmıştır. “Desen çizgileri üzerinden karşılıklı, düz veya verev hatlar halinde işlenmesi yüzünden sarma adını aldığı düşünülmektedir” (Berker ve Durul, 1970, s. 29). Sarma, Türk işi tekniğinde dolgunsuz (Şekil 1) ya da dolgulu (Şekil 2), düz ya da verev olarak uygulanır. Sarma uygulanırken arada boşluk kalmayacak şekilde iplikler yan yana gelmeli ve işlemenin kenarları çok düzgün sarılmalıdır (Şekil 1). Düz sarma yaparken orta çizgisine dik açı oluşturacak şekilde çalışılmalı, yuvarlak veya kavisli şekillerde iğne iç kısma daha sık, dış kısma ise daha seyrek olarak batırılmalıdır (Özcan, 1994: 71).

Şekil 1. Düz sarma (Köklü, 2002, s. 60)

Şekil 2. Dolgulu sarma (Köklü, 2002, s. 97)

Türk işleme sanatı tarihine yönelik araştırmalara bakıldığında sarma iğnesinin geçmişinin oldukça eskilere dayandığı görülmektedir. Uygur döneminden kalan Murtuk ve Bezeklikteki mabet duvar resimlerinde yer alan figürlerin giysileri incelenmiş ve İslamiyet’ten önce giyim-kuşam kültürü hakkında bilgilere ulaşılmıştır. Şal yakası, ön ortası ile tiraz bordürleri işlemelerle bezenmiş ve eteğinin ucu ince bir suyla çevrilmiş elbiseler, bu dönemde işlemenin varlığını ortaya koymuştur. Bitkisel ve geometrik bezemelerle işlenmiş bu elbiselerde sarma iğnesinin uygulandığına dair bilgiler verilmektedir (Berker, 1981, s. 4; Barışta, 1995, s. 10; Bozcu, 2009, s. 13-14).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde zirve noktasına ulaşan Türk işleme sanatının 16. yüzyıla ait örnekleri incelendiğinde, bir üründe kullanılan teknik sayısının genellikle ikiye geçmediği ve en yaygın uygulanan teknikler arasında sarma çeşitlemelerinin uygulandığı belirtilmektedir. Sarma, 17. ve 18. yüzyıllarda da beğeni kazanan ve sıklıkla kullanılan teknikler arasında yer almıştır (Barışta, 1999, s. 22-78). Osmanlı İmparatorluğu döneminde işlemler günün moda ve süslenme alışkanlığına göre çok geniş bir uygulama alanında kullanılmıştır. Bu dönemde peşkir, uçkur, çevre, nihali, ayna örtüsü, yorgan yüzü vb. eşyaların yanı sıra, giysiler ve giysilerin tamamlayıcı parçaları üzerinde de sarma iğnesinin işlendiği örnekler rastlanmıştır. Döneme ait yemeni, pabuç ve çizmelerin sarma tekniğiyle kılaptan kullanılarak işlendiği tespit edilmiştir. Aynı şekilde genellikle yazılı motiflerle ve tuğralarla bezenen sancaklar üzerine motiflerin sarma tekniğinde ve sırma kullanılarak işlendiği belirtilmiştir (Sürür, 1976, s. 20). 19. yüzyıla gelindiğinde sarma örneklerinde doğaya gerçekçi bir üslupla yaklaşıldığı görülmüştür (Apak vd., 1997, s. 49). 20. yüzyıl örneklerinde ise sarma, geleneksel işlemler arasında en yaygın uygulanan tekniklerden birisi olmuştur (Barışta, 1984, s. 17-18).

4(a)

4(b)

Fotoğraf 4(a). Sarma Tekniği ile İşlenmiş Çevre Örneği. **Fotoğraf 4(b).** Çevrenin İşlemesinden Detay.

İncelenen çevrelerin tamamında sarma iğnesinin tek başına ve dolgunsuz olarak uygulandığı anlaşılmıştır (Fotoğraf 4a-4b). Çevrelerde kullanılan motif özellikleri incelendiğinde, stilize edilmiş bitkisel kaynaklı motiflerin tercih edildiği görülmüştür. Çeşitli çiçek, dal, yaprak ve tomurcuk motifleri daha çok siyah renk kullanılarak anti natüralist bir üslupla renklendirilmiştir (Fotoğraf 5, 6, 7 ve 8). Kullanılan motiflerin yörede özel bir anlam içerdiğine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. İncelemeye alınan ürünler ve bu ürünlerin üzerinde yer alan motifler Anadolu insanının doğayı gözlemledikten sonra kendi zevk ve beğeni anlayışına göre çizdiği ve renklendirdiği özgün halk işleme örnekleridir.

Fotoğraf 5

Fotoğraf 6

Fotoğraf 5. Siyah ve sarı renk kullanılarak işlenmiş çevre örneği.
Fotoğraf 6. Bezemesinde bitkisel kaynaklı motiflerin kullanıldığı çevre örneği.

Fotoğraf 7

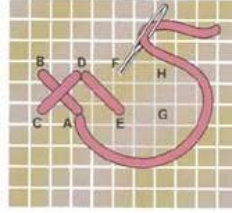

Fotoğraf 8

Fotoğraf 7. Siyah ve sarı renk kullanılarak işlenmiş çevre örneği.

Fotoğraf 8. Sarma tekniği kullanılarak işlenmiş çevre örneği.

İncelenen işlemeli ürünlerin %29,41'inde kanaviçe tekniğinin kullanıldığı anlaşılmıştır. Bazı örneklerde kanaviçenin bir türü olan çift iğne tekniğinin uygulandığı tespit edilmiştir. Kanaviçede desenin büyük ve puanlarının iri olması istendiğinde çift iğne tekniği uygulanmaktadır (Eronç, 1984, s. 66). Çift iğne tekniğinde kanaviçenin çapraz ipliklerin ortasında boş kalan karelere, önce boyuna sonra enine olmak üzere, artı (+) şeklinde iplik atılarak işlenir (Korkusuz, 1980, s. 149; Eronç, 1984, s. 18).

Şekil 3. Kanaviçenin Yapım Tekniği (Url-3: www.goblen.com/tr).

Kanaviçe, çok eski tarihlerden bu yana yapılmakta olan zevkli ve gösterişli bir işleme türüdür. Bugüne kadar kanaviçenin hangi tarihlerde ortaya çıktığını kesin olarak gösterecek tarihi ve arkeolojik buluntuya rastlanmamıştır. Ancak bu tür sayılı işlemlerin M.S. 618-907 yılları arasında Çin Tang Hanedanlığı döneminde var olduğu belirtilmektedir. Bu sebeple kanaviçenin Çin'den Avrupa'ya doğudan tekstil ticareti yoluyla ya da haclı seferleri ile gitmiş olabileceği düşünülmektedir (Url-4). Kanaviçe ile ilgili en eski yayın olan ve Therese de Dillmont (1846-1890) tarafından yazılan "Encyclopedie des Ouvrages de Dames" adlı ansiklopedidir. Bu kaynakta kanaviçenin, Avrupa'da 15. ve 16. yüzyıla tarihlenen İtalyan, Yunan ve İspanyollara ait örneklerde koyu kırmızı renk ile tek renk olarak işlendiği belirtilmektedir. Slav, Macar ve İsveç köylülerinin kanaviçe işlemlerindeki renk zenginliğinden övgüyle bahsedilmiş, bu renklerin çoğunlukla kırmızı, mavi ve sarı olduğu açıklanmıştır (Url-5). Avrupa kültürüne ait kanaviçe örneklerinde konuların genellikle çiçek ve hayvan motifleri ile dini semboller olduğu görülür. Ayrıca Avrupa'da kız çocuklarına okuma yazma eğitimi vermek için kanaviçe tekniği ile üzerine harf ve sayıların işlendiği panolar kullanılmıştır. Avrupa'da 18. ve 19. yüzyıllarda üstün sanat düzeyine varan kanaviçe işlemler yapılmıştır. Bu dönemde Avrupa sarayları için işlenen koltuk yüzleri ve duvar süslerinde kanaviçe çok yaygın şekilde kullanılmış ve toplumda varlık ve statü simgesi olarak görülmüştür (Solger, 1985, s. 3).

Kanaviçe, Türk işlemlerinde 19. yüzyıldan sonra yaygınlaşan sayılı iğnelere birisidir (Barışta, 1997, s. 45). Uygulaması kolay veya az iplik kullanılarak yapıldığı için özellikle 20. yüzyılda en yaygın uygulanan iğne teknikleri arasında yer almıştır (Barışta, 1995, s. 90). Anadolu'nun pek çok yerinde çapraz iğne adıyla bilinen kanaviçe, çeyizlerin vazgeçilmez parçaları arasında olup özellikle yastık ve yatak takımlarının süslenmesinde sıklıkla rastlanmaktadır (Nas, 2012, s. 1621-1629). Anadolu'ya ait kanaviçe örnekleri

Avrupa ile kıyaslandığında; kullanım alanı, renk, motif ve kompozisyon özellikleri bakımından oldukça farklıdır. Kanaviçe işlemlerde Anadolu kadınının doğayı gözlem gücü ve gördüklerini sadeleştirme becerisi açıkça gözlenmektedir (Fotoğraf 9). Kanaviçe motifleri Türk toplumunun geleneklerine, göreneklerine, duygu ve düşüncelerine göre biçimlenmiş ve toplumun özelliklerine uygun olarak yeni bir kimlik kazanmıştır (Beşoğul, 1982, s. 233).

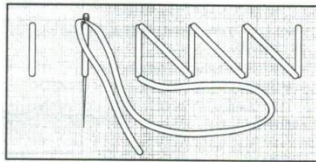
İncelenen peşkirler arasında kanaviçe tekniğiyle işlenmiş beş örnekten üçünün işlenmesinde kanaviçenin çift iğne tekniği kullanılmıştır. Bu peşkirlerin tamamının bezemesinde bitkisel kaynaklı motiflerin bağlantılı sıralamalarla düzenlenmiş kompozisyon tarzında uygulandığı görülmüştür. Doğayla iç içe olan insanın bitkileri, çevresindeki figürleri, nesnelere kendi hayal dünyası içerisinde dönüştürerek işlediği motifler Anadolu kadınına has ulusal bir zevki anlatmaktadır. Özellikle her türden çiçek ve yaprakların doğadan alınıp, karakteristik özellikleri bozulmadan stilize edilen bitkisel kaynaklı motiflerin kullanımı kanaviçe işleme örneklerinde oldukça yoğundur (Can, 2017, s. 328). Barışta (1997, s. 73) bu durumu, 16 ile 20. yüzyıl arası geleneksel Türk halk işlemlerinde bitkisel konuların yaygın olarak uygulama geleneğinin bir sonucu olduğu şeklinde açıklamaktadır.

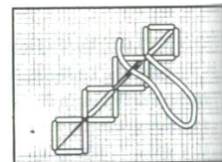
Fotoğraf 9. Çift İğne Tekniği ile İşlenmiş Kanaviçe Peşkir.

Araştırma kapsamında incelenen peşkir ve çevrelerde kullanılan diğer işleme teknikleri arasında %5,88 oranında düz hesap iğnesi, %5,88 oranında verev hesap iğnesi ve %5,88 oranında düz pesent tekniği bulunmaktadır. Yörede hesap işi iğne tekniklerinden olan düz ve verev hesap iğnesi ile işlenmiş sadece bir peşkir örneğine rastlanmıştır (Fotoğraf 10).

Osmanlı döneminde 16. yüzyıla ait Saray için hazırlanan bir grup mendil üzerinde hesap iğnesinin varlığı tespit edilmiştir. 17. yüzyıldan itibaren işlemlerde bir üründe kullanılan teknik sayısının arttığını ve işlemlerde hesap işinin tek başına ya da pesent veya başka iğne bileşimleriyle birlikte kullanımının yaygınlaştığını belirtmiştir. Ayrıca hesap iğnesi 18. ve 19. yüzyıllarda halk kesiminde yaygın biçimde uygulanan iğneler arasındadır Barışta (1997, s. 73),

Şekil 4. Düz Hesap İğnesi.

Şekil 5. Verev Hesap İğnesi.

Hesap işi, kumaşın iplikleri sayılarak yapılan bir işleme tekniği olması nedeniyle uygulamada oldukça dikkat ve sabır gerektirir. Bu iğne düz hesap ve verev hesap işi ismiyle de tanınmakta ve uygulanmaktadır (Şekil 4 ve 5). İşlemenin kolay ve rahat yapılabilmesi için hesap işinde kumaş seçimi oldukça önemlidir. Bu nedenle eski

örneklerde hesap işleri genellikle düzgün dokunuşlu keten veya pamuklu kumaşlar üzerine uygulanmıştır. İşlemeler de genellikle ipek iplik veya muline adı verilen bir tür pamuklu iplik kullanıldığı görülür. İşleme aralarında metal tel kullanımı oldukça yaygındır.

Fotoğraf 10. Bezemesinde Hayat Ağacı Motifleri Kullanılmış Hesap İşi Peşkir Örneği.

Fotoğraf 10'da görülen peşkir örneğinde; hesap işinin düz ve verrev hesap iğneleri kullanılmıştır. Düzgün sıralamalarla yerleştirilmiş iki ana motiften oluşan kompozisyonun hemen altında ince bir su yer almaktadır. Su motifleri zikzak bir dal üzerine işlenmiş kırmızı ve mor renkte tomurcuklardan oluşmaktadır. Bitkisel kaynaklı ana motif spiral kıvrımlı kökler üzerine yerleştirilmiş hayat ağacı formları ve bunların çevresinde yer alan çeşitli çiçek ve tomurcuk motiflerinden oluşmaktadır. Balcı (2012, s. 44-45) hayat ağacının Osmanlı dönemi Türk kültüründe güç ve iktidar sembolü olarak kullanıldığını ve halk arasında soy kavramını, soyun devamlılığını ifade ettiğini belirtmiştir. Arık (2000, s. 174) ise Gönül Öney'in hayat ağacının ebedi cenneti simgelediğini aktarmaktadır. Bezemesinde kullanılan motifler ve işleme tekniği bakımından Türk işleme sanatının özgün bir örneği olduğu düşünülen peşkirin kenarı ise iğne oyası ile temizlenmiştir. İncelenen diğer ürünlerin kenar temizleme teknikleri incelendiğinde ise yoğun olarak (%82,35) baskı dikişinin kullanıldığı ve bu ürünlerin tamamının çevrelerden oluştuğu anlaşılmıştır. İncelenen iki peşkir örneğinin kenarı ise saçak bırakılarak temizlenmiştir.

1.3. İncelenen Ürünlerde Kullanılan Renk Özellikleri

Tablo 3. Ürünlerde Kullanılan Renklerin Dağılımı

Renkler	İşlemede		Zeminde		Kenar temizlemede	
	n	%	n	%	n	%
Siyah	7	41,17	-	-	-	-
Sarı	5	29,41	-	-	1	5,89
Bordo	5	29,41	-	-	-	-
Lacivert	4	23,52	-	-	-	-
Koyu yaprak yeşili	4	23,52	-	-	-	-
Kahverengi	4	23,52	-	-	-	-
Kırmızı	4	23,52	-	-	-	-
Petrol mavisi	3	17,64	-	-	-	-
Koyu pembe	2	11,76	-	-	-	-
Mor	2	11,76	-	-	-	-
Sabun yeşili	1	5,88	-	-	-	-
Açık yağ yeşili	1	5,88	-	-	-	-
Zümrüt yeşili	1	5,88	-	-	-	-
Gümüş rengi	1	5,88	-	-	-	-
Bej rengi	-	-	17	100	16	94,11

Araştırma kapsamında incelenen ürünlerde kullanılan renk özellikleri incelenmiş ve tablo 3’de sunulmuştur. İncelenen ürünlerin işlenmesinde %41,17 oranında siyah, %29,41 oranlarında sarı ve bordo, %23,52 oranlarında lacivert, koyu yaprak yeşili, kahverengi ve kırmızı, %17,76 oranında petrol mavisi, %11,76 oranlarında koyu pembe ve mor, %5,88 oranlarında sabun yeşili, açık yağ yeşili, zümrüt yeşili ve gümüş renklerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Ürünlerin tamamında dokumanın doğal rengi olan bej rengi kullanılmıştır. Ürün kenar temizlemelerinde ise yoğun olarak (%94,11) dokumanın kendi rengi olan bej renginin kullanıldığı görülmüştür. Sadece bir ürünün kenar temizlemesinde sarı rengin tercih edildiği belirlenmiştir.

Fotoğraf 11

Fotoğraf 12

Fotoğraf 11. Canlı Renkler Kullanılarak İşlenmiş Çevre Örneği.

Fotoğraf 12. İşlenmesinde Kırmızı ve Sarı Renk Kullanılmış Çevre Örneği.

2. İncelenen Ürünlere Ait Motif ve Kompozisyon Özellikleri

Tablo 4. Ürünlerde Kullanılan Motif Kaynaklarının Dağılımı

Motif kaynakları	n	%
Bitkisel	11	64,70
Bitkisel ve geometrik	6	35,30
Toplam	17	100

Araştırma kapsamında incelenen ürünlerin motif kaynakları incelenmiş ve tablo 4’de sunulmuştur. Ürünlerin tamamında bitkisel kaynaklı motiflerin kullanılmıştır. Bu ürünlerin %35,30’unda ise geometrik kaynaklı motiflerin, bitkisel kaynaklı motiflerle birlikte kullanıldığı tespit edilmiştir.

Fotoğraf 13. Bezemesinde Üzüm Salkımı ve Asma Yaprakları Kullanılmış Kanaviçe Peşkir.

İşlemeli ürünlerde kullanılan bitkisel kaynaklı motifler arasında stilize edilmiş çeşitli türden kır çiçekleri, gül, karanfil ve küpe çiçeği bulunmaktadır. Meyve motifleri ile ilgili tespit edilen konular arasında sadece üzüm motifi yer almaktadır. Fotoğraf 13’te görülen peşkir örneğinde üzüm salkımı ve asma yapraklarının geometrik formlu, zikzak bir dal üzerine işlendiği görülmektedir.

Türk-İslam felsefesi paralelinde örneklerini veren el sanatı ve mimari eserlerin süslemelerinde üzüm vb. taneli bitkiler daima bolluk ve bereketi sembolize etmiştir. Türk el sanatlarının hemen hemen her alanında üzüm motifi en sık karşılaşılan meyve motifleri arasındadır. İslamiyet’in etkisiyle Türklerin Orta Asya’dan getirdikleri hayvan üslubu

gerilemiş ve yerini soyut anlamlar taşıyan sembolik ve geometrik bir anlatıma bırakmıştır. İnsan ve hayvan betimlemeleri Selçuklu döneminde sınırlı da olsa devam etmiş ancak Osmanlı döneminde giderek azalmış ve neredeyse tamamen yok olmuştur. Klasik Osmanlı döneminde bu unsurların yerini yoğun bir şekilde bitkisel, geometrik ve sembolik bezemeler almıştır (Alp, 2009, s. 25-26).

Fotoğraf 14. Bezemesinde Gül Motifleri Kullanılmış Kanaviçe Peşkir Örneği.

Fotoğraf 14'de görülen peşkir örneğinde ise gül motiflerinin, gül yaprakları ve dikeniyiyle birlikte bağlantılı sıralamalarla düzenlemiş kompozisyon tarzında işlendiği görülmektedir. Gül motifleri Anadolu gelenek ve inanışları ile İslam inancında taşıdığı anlamlar nedeniyle süsleme sanatında sıklıkla tercih edilen motifler arasındadır. Gül, İslam felsefesinde peygamber efendimizle özdeşleştirilmiştir (Açıl, 2015, s. 11). Gül, görünen alemin dışında, taşıdığı derin sembolik manasıyla her zaman ilahi güzelliği temsil etmiştir. Süsleme sanatlarında en çok tercih edilen çiçekler arasında olan gül yaradılışındaki kusursuz güzelliği sebebiyle her türlü bezemeye konu oluşturmuştur. Türk kültüründe gül motifleri yüzyıllar boyunca stilize, natüralist, realist ve sembolist tarzlarda pek çok eserde en çok kullanılan bezeme elemanı olarak karşımıza çıkmaktadır (Çetintaş, 2013, s. 14).

Tablo 5. Ürünlerde Kullanılan Kompozisyon Türlerinin Dağılımı

Kompozisyonlar	n	%
Tek motiften oluşan merkeze doğru yönlendirilmiş düzenlemeler	10	58,82
Bağlantılı sıralamalarla düzenlenmiş	5	29,41
Düzensiz sıralamalarla düzenlenmiş	2	11,76
Toplam	17	100

Araştırma kapsamında incelenen ürünlerin kompozisyon özellikleri incelenmiş ve tablo 5'de sunulmuştur. Ürünlerde kullanılan ana motiflerin %58,82'sinde tek motiften oluşan düzenlemeler ve bir merkeze doğru yönlendirilmiş kompozisyonlar, %29,41'inde bağlantılı sıralamalarla düzenlenmiş, %11,76'sında ise düzensiz sıralamalarla düzenlenmiş kompozisyonlar şeklinde uygulandığı tespit edilmiştir. İncelenen çevrelerde kenar suyu kullanılmadığı anlaşılmıştır. Peşkirlerin ise bir tanesi hariç tamamında kenar suyu kullanıldığı görülmüştür. Ana motiflerin hemen altında ve kısa kenarlar üzerinde yer alan kenar sularının ince bir sıradan oluştuğu ve genellikle geometrik kaynaklı motiflerin kullanıldığı anlaşılmıştır (Fotoğraf 15).

Fotoğraf 15. Kompozisyonu Bağlantılı Sıralamalarla Düzenlenmiş Kanaviçe Peşkir Örneği.

İncelenen çevrelerin tamamında motiflerin bir merkeze yönlendirilmiş kompozisyon tarzında işlendiği anlaşılmıştır. Dört adet motif çevrenin köşelerine yerleştirilerek işlenmiş geleneksel desen özelliği korunmuştur (Fotoğraf 16 ve 17).

Fotoğraf 16

Fotoğraf 16. Bir merkeze yönlendirilmiş kompozisyon tarzında yerleştirilmiş çevre örneği.

Fotoğraf 17

Fotoğraf 17. Bitkisel kaynaklı motiflerle bezeli çevre örneği.

Sonuç

Türk kadınının doğayı kendine has yöntemiyle ve ince zevkiyle üslûplaştırdığı özgün işleme örneklerine Anadolu'nun hemen hemen her yerinde rastlanmaktadır. Genellikle hatıra olarak saklanan bu ürünlerin geleneksel kullanım amacı ve üretimleri son bulduğu için sahipleri tarafından özenle korunmaktadır. Bu sebeple işleme sanatına ait bölgesel üslup ve uygulamaları tespit etmek için Kocaeli'nin Gölcük İlçesine bağlı Saraylı köyünde bir alan araştırması gerçekleştirilmiştir. Maddi kültürümüzü belgelemek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışma kapsamında, incelenen ürünlerin tamamı 20. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmiştir. İncelenen çevre ve peşkirler geleneksel Türk işleme teknikleriyle elde işlenmiş olup, özgün niteliklere sahip ürünlerdir.

Ürünlerin yapımında kullanılan hammaddeler incelendiğinde; çevrelerin tamamının pamuklu, peşkirlerin ise ketenden dokunmuş yöresel el dokumalarından hazırlandığı anlaşılmıştır. Çevrelerin pamuklu dokumalardan hazırlanmış olmaları yöredeki kullanım amacıyla ilişkilidir. Kare formlu ve dört köşesi işlemelerle süslü çevreler, üçgen şeklinde katlanarak erkekler tarafından boyna takılmaktadır. Gömleğin yakasının altına yerleştirilerek boyna bırakılan çevrenin asıl amacı, terin kıyafete geçmesini önlemektir. Bu sebeple çevrelerin yapımında pamuklu dokumalar tercih edilmiştir. Aynı zamanda çevrelerin düğünlerde hediye olarak verilmesi ve en güzellerinin damatlar için hazırlanıyor olması, çevrenin eskiden yörede erkek giyiminde bir süslenme unsuru olarak kullanıldığını göstermektedir. Bu nedenle çevreler eskiden özenle hazırlanmış ancak değişen kültür ve moda anlayışı ile günlük işlevlerini ne yazık ki kaybetmiştir.

Çevrelerin üzerine uygulanan işleme teknikleri incelendiğinde, tamamında dolgunuz olarak sarma iğnesinin uygulandığı görülmüştür. Çevrelerin bezeme konusunu bitkisel kaynaklı motifler oluşturmaktadır. Genellikle monokrom olarak renklendirilen desenler, açık renk zemin üzerine ya kırmızı, sarı gibi canlı renklerde ya da siyah, lacivert, yeşil gibi koyu renklerde pamuklu ipliklerle işlenmiştir. Çevrelerin kompozisyonlarında ise ürünün dört köşesine yerleştirilen motiflerin bir merkeze doğru yönlendirildiği anlaşılmıştır.

Bugün gelenek ve göreneklerin değişimiyle birlikte eskiden yöre çeyizlerinin vazgeçilmez parçaları arasında olan peşkirler artık unutulmaya yüz tutmuş eşyalar arasındadır. Saraylı köyünde ata yadigarı olarak özenle saklanan peşkirlerin eskiden sünnet yatağı süslemelerinde kullanıldığı edinilen bilgiler arasındadır.

Bugün alan araştırmalarında karşılaşılan halk işleme örnekleri üzerinde Osmanlı sarayının güçlü süsleme üslûbunun yansımalarını gözlemlemek mümkündür. Osmanlı döneminde günümüze ulaşmayı başaran peşkir, yağlık, çevre, uçkur, bohça vb. çok sayıda işlemeli ürün bulunmaktadır. Kapalı bir ortamda nakış işlemek kadınlar ve genç kızlar için günlük bir uğraş olarak kabul görmüştür. Sarayı kendisine örnek alan halk, örf ve adetlere göre şekillendirdiği çeyizleri, giysileri, kullanacakları eşyaların üzerini işlemelerle bezemiştir. Bu dönemlerin etkisiyle halk işlemlerinde hayat ağacı gibi kültürel geçmişi oldukça eskilere dayanan motifleri görmek mümkündür. Saraylı köyünde incelenen bir peşkir örneğinde hayat ağacı motifine rastlanmıştır.

İncelenen peşkir örneklerinde yoğun olarak bitkisel kaynaklı motifler kullanılmıştır. Bu motifler arasında stilize edilmiş çeşitli kır çiçekleri, küpe çiçeği, gül ve karanfil motifleri bulunmaktadır. Meyve motifi olarak sadece bir peşkir örneğinde üzüm salkımı ve asma yapraklarının kullanıldığı tespit edilmiştir. Türk işlemlerinde gül motifinin kullanımına sıklıkla rastlanmaktadır. Türk kadının hayatında işleme hep var olmuştur. Kapalı bir ortamda varlığını sürdüren kadınlar dile getiremediği duygu ve düşüncelerini işlemelere yansıtmıştır. Doğada veya çevresinde gördüklerini kendilerine özgü bir stilizasyon veya üslûplaştırma ile kullandığı her türlü eşya üzerine çeşitli iğne teknikleriyle aktarmıştır. Doğum, evlilik gibi hayatının önemli zamanlarında işleme, başta çeyiz geleneği olmak üzere gelenek ve göreneklerle kuşaklar boyu devam etmiştir. Türk kadını yüzyıllarca içinden geldiği gibi çizip renklendirdiği işlemler aracılığı ile mutluluk, ayrılık, hasret gibi duygu ve düşüncelerini, hayallerini soyut anlamlarla ifade etmiştir.

Osmanlı dönemine ait işleme örneklerinde metal iplik kullanımı oldukça fazladır. Bu dönemde hesap işi ve Türk işi iğne teknikleriyle yapılan peşkir, çevre, uçkur, yağlık, mendil, örtü gibi eşyaların işleme aralarında da bol miktarda metal tel kullanımı oldukça yaygın bir gelenektir. Saraylı köyüne ait hesap işi ve Türk işi iğne teknikleriyle işlenmiş iki peşkir bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Araştırma kapsamında incelenen bir peşkir örneği hesap işi iğne tekniklerinden olan düz ve verev hesap iğnesiyle, diğeri ise düz pesent tekniğiyle işlenmiştir. Ayrıca düz pesent iğnesi kullanılarak işlenmiş olan bu peşkir örneğinde ipek ipliklerin metal ipliklerle birlikte kullanıldığı tespit edilmiştir. İncelemeye alınan ürünler arasında yakın geçmişte işlenmiş sadece bir ürünün olması, hesap işi ve Türk işi iğne tekniklerinin kaybolmaya yüz tutmuş olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

İncelenen diğer peşkirlerde ise genellikle kanaviçe tekniği kullanılmıştır. Özellikle kanaviçenin çift iğne uygulamasının kullanımı yaygındır. Kanaviçe peşkir örneklerinin işlemlerinde yoğun olarak pamuklu merserize iplikler kullanılmıştır. İncelenen peşkirlerin kenar temizleme işlemi incelendiğinde ise saçak bırakarak veya iğne oyası ile süslenerek temizlendiği görülmüştür.

Peşkirlerde motiflerin polikrom olarak renklendirildiği tespit edilmiştir. Bazen doğaya aykırı bir üslûpla siyah, lacivert gibi koyu renklerin kullanımına rastlanmıştır. Motiflerin renklendirilmesinde en çok siyah, bordo, lacivert, koyu yaprak yeşili gibi koyu renklerin kullanıldığı ve bu renklerle birlikte sarı ve kırmızı rengin kullanımının yaygın olduğu görülmüştür.

Peşkirlerin kompozisyonlarında zengin bitkisel kaynaklı motiflerin birbirine bağlantılı sıralamalarla düzenlenmiş kompozisyonlar tarzında kullanıldığı tespit edilmiştir. Çevrelerin tamamında ise ürünün köşelerine yerleştirilen tek motiflerin bir merkeze yönlendirilerek işlenmiş olduğu anlaşılmıştır. Peşkirlerde ana motiflerin hemen altında ve kısa kenarlara paralel olarak ince bir suyun işlendiği tespit edilmiştir. Peşkirlerde kullanılan geometrik kaynaklı motiflerin yoğun olarak kenar sularında

kullanıldığı anlaşılmıştır. Bu motifler zikzak çizgi, kare ve eşkenar dörtgen şeklinde düzenlenmiştir.

Ülkemizde işleme sanatı alanında yeterli alan araştırması yapılmadığı ilgili alan yazın tarandığında anlaşılmıştır. Bu sebeple geleneksel Türk motiflerinin tespit edilmesine, kültür tarihimizin yaşatılması için maddi kültür ürünlerinin belgelenmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Çalışmanın bundan sonra alanda gerçekleştirilecek yeni araştırmalara kaynak olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Açıl, B. (2015). Klasik Türk Şiirinde Estetik Bir Unsur Olarak Çiçekler. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 5, 1-28.
- Akpınarlı, H. F. ve Çoban Çalışkan, M. G. (2021). Kumaş Dokumacılığının Anadolu'daki Dağılımı, *İdil Dergisi*, 78 (Şubat), 285-303.
- Apak S., M., Gündüz, O., F. ve Eray, Ö., F. (1997). *Osmanlı Dönemi Kadın Giyimleri*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Yayın No: 362. Ankara: Minpa Matbaacılık.
- Arık, R. (2000). *Kubad Abad Selçuklu Saray ve Çinileri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Balcı, N. (2012). Türk Halı Sanatında Mitolojik Kaynaklı Bazı Motifler. *Arış Dergisi*, 8, 38-51.
- Barışta, H. Ö. (1999). *Osmanlı İmparatorluğu Dönemi Türk İşlemeleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları/2342.
- Barışta, H. Ö. (1997). *Türk İşlemelerinden Teknikler*. Ankara: Gazi Üniversitesi Mesleki Yaygın Eğitim Fakültesi Yayın No: 2.
- Barışta, H. Ö. (1995). *Türk İşleme Sanatı Tarihi*. Gazi Üniversitesi Mesleki Yaygın Eğitim Fakültesi Yayın No: 1. Ankara: G.Ü. İletişim Fakültesi Basımevi.
- Barışta, H. Ö. (1984). *Cumhuriyet Dönemi Türk Halk İşlemeciliği Desen ve Terminolojisinden Örnekler*. Ankara: Gazi Üniversitesi Basın-Yayın Yüksek Okulu Basımevi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Kültür Dairesi Yayınları: 55.
- Berker, N. ve Durul, Y. (1970). *Türk İşlemelerinden Örnekler*. *Ak Yayınları, Türk Süsleme Sanatları serisi: 1*. İstanbul: Apa Ofset Basımevi.
- Berker, N. (1981). *İşlemeler*. Topkapı Sarayı Müzesi: 6. İstanbul: Yapı ve Kredi Bankası Kültür ve Sanat Hizmetlerinden.
- Beşoğlu, İ. (1982). *Türk Motifleri ve İşlemeleri*. İstanbul: Gonca Yayınevi.
- Bozcu, M. M. (2009). *Bezeklik Mağara Tapınaklarındaki Duvar Resimleri*. Doktora Dersi Seminer Çalışması. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
- Can, M. (1997). Anadolu Türk Kültüründe Kanaviçe. *Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi*, 20(10), 319-334.
- Çetintaş, D. (2013). Mitolojinin Güçlü Dalı: Gül. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Gül Özel Sayısı, 13-28.
- Develioğlu, Y. (2008). Kandıra Bezi Üzerine Yapılan İşleme Teknikleri. *Gazi Üniversitesi 1. Ulusal El Sanatları Sempozyumu*. 24-26 Nisan 2008, Ankara: Gazi Üniversitesi Türk El Sanatları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 99-105.
- Eronç, Y. P. (1984). *Giyim Süsleme Teknikleri*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

- Galitekin, A. N. (2005). *Gölcük Tarihçe ve Kültür Mirası Eserler*. Gölcük Belediyesi Kültür Yayınları.
- Gönül, M. (1974). *Türk El İşleri Sanatı*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Koçu, R. E. (1969). *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*. Sümerbank Yayınları. <https://drive.google.com/file/d/0BxxPvlfR2OWZ3I1ZWkzakNrU00/edit?resourkey=0-EY-TI8Matcrq-hMS12nEug> [Erişim Tarihi: 01.12.2023]
- Korkusuz, S. (1980). *Nakış*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Köklü, H. (2008). Aksaray Müzesi'nde bulunan Peşkirlerden Örnekler. *I. Ulusal El Sanatları Sempozyumu*, 24-26 Nisan 2008, Ankara: Sempozyum Bildiriler Kitabı.
- Köklü, H. (2002). *El İşlemeleri*. İstanbul: Turan Ofset. YA-PA Yayın Pazç San. ve Tic. A.Ş.
- Nas, E. (2012). Konya Yöresi El Sanatlarında Anlam Yüklü Motiflerin Halk Diline Yansıması. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(1), 1619-1633.
- Özcan, F. (1994). *Türk Nakışları Öğretim Yaprakları*. Ankara: Önder Matbaacılık.
- Solger, M. (1985). *Stickerei als Volkskunsts -1*. Nord - und Osteuropa. Stuttgart.
- Sürür, A. (1976). *Türk İşleme Sanatı*. Türk Süsleme Sanatları Serisi: 4, Ak Yayınları. İstanbul: Apa Ofset Basımevi.

İnternet Kaynakları

- Url-1: <https://ci.turkpatent.gov.tr/cografi-isaretler/detay/38474> [Erişim Tarihi: 02.05.2024].
- Url-2: TDK Güncel Türkçe Sözlük, <http://www.tdk.gov.tr>, [Erişim Tarihi: 01.12.2023].
- Url-3: www.goblen.com/tr, [Erişim Tarihi: 01.12.2023].
- Url-4: http://www.asean-china-center.org/english/2010-05/27/c_13318523.htm [Erişim Tarihi: 21.02.2024].
- Url-5: Therese de Dillmont. *Encyclopedie des Ouvrages de Dames*. <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k62794921/f2.image> [Erişim Tarihi: 21.02.2024].